

גוי (ע"פ רשב"א ומגיד משנה שבת ב, י, ורמ"א או"ח שכת, ג, וביאור הגר"א שם, לח). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע ורמ"א שם ו-ז).

נְעִשֵׂין עַל יְדֵי אֲרָמָי בְּשֶׁבֶת, ואפילו כאשר הגוי עושה מלאכות דאורייתא, כגון בישול או אפיה (רמב"ם שבת ב, י), שאמירה לנכרי אינה אסורה אלא מדרבנן, ולא גזרו חכמים במקום חולי. ודוקא שבות של אמירה לנכרי התירו, שהיא שבות קלה, שהיהודי אינו עושה בעצמו מעשה, אבל עשיית מלאכה מדרבנן על ידי ישראל לא התירו לצורך חולה. ויש סוברים שאין מחלקים בין שבות לשבות, וכל איסור מדרבנן הותר לצורך חולה, ואפילו כאשר יהודי עושהו (ראה טור ושו"ע או"ח שם, שהובאו כמה דעות בענין). ■ להלכה, עושים את צרכי של חולה שאין בו סכנה על ידי גוי, אפילו במלאכות מהתורה, ואילו עשיית מלאכות מדרבנן עבורו על ידי ישראל, לא הותרה אלא בדרך שינוי, כשאין סכנת איבר (שו"ע שם).

דָּבָר שְׂאִין בוּ סִכְנָה - צרכי חולה שאינם נחוצים להצלת חייו (רש"י). ואפילו אם החולה עצמו הוא במצב 'שיש בו סכנה', אין מחללים שבת עבורו אלא בדברים הנחוצים להצלת חייו (ב"י או"ח שכת, ד, ע"פ רש"י הג"ל). ויש סוברים, שעושים את כל צרכי הגוף הנחוצים לחולה שיש בו סכנה, כגון לדאוג שיהיה לו חם, ואפילו כשאין חשש שהקור יסכן את חייו (מגיד משנה שבת ב, ד). ■ להלכה, מותר לעשות כל צרכי הגוף של חולה שיש בו סכנה (ראה שו"ע שם ומשנ"ב), ויש ההמירי שלא לעשות על ידי ישראל אלא את צרכי הנחוצים להצלת חייו (ביאה"ל שם).

עוֹשֵׂין מְדוּרָה לְחֵיהּ בְּשֶׁבֶת, כל שלשים יום, שעד לזמן זה היא עלולה להסתכן אם תצטנן, ובשונה משאר צרכיה, שאינה מסתכנת בלעדיהם לאחר שבעה ימים (ראה מגיד משנה שבת ב, יד, וביאה"ל שם, ו בדעתו). ויש מפרשים, שעושים מדורה לחיה בשבת עד שבעה ימים, וכמו שלענין שאר צרכיה אינה מסתכנת לאחר שבעה ימים (ראה ביאה"ל שם, בשם רב אחאי גאון). ■ להלכה, עושים מדורה לחיה כל שלשים יום (וכדעת המגיד משנה) (שו"ע או"ח ש"ו, ו), ויש חולקים [רב אחאי גאון, וכן משמעות כמה פוסקים], וקשה מאוד להקל, וצריך עיון למעשה (ביאה"ל שם).

הִקְיֵין דָּם וְנִצְטָנן עוֹשֵׂין לוֹ מְדוּרָה וכל שכן שעושים מדורה לחולה (רש"י ורבינו חננאל), שיש בו סכנה (ביאה"ל שכת, ד). ויש מפרשים, שדוקא ליולדת או לאחר הקזה עושים מדורה, שהקור מזיק להם מאוד, אבל עבור שאר חולה אין עושים מדורה בשבת, ואפילו שיש בו סכנה, שכיין שאפשר לחמם את גופו בבגדים, אין צורך להדליק עבורו מדורה (ראה רמב"ם שבת ב, יד, ומגיד משנה שם, וביאה"ל שם בדעתו). ■ להלכה, עושים מדורה לחולה שיש בו סכנה (משנ"ב של, כא).

וְהָא קָעָבַר מִרְ מַשּׁוּם בַּל תִּשְׁחִית - ואף שיש סכנה למקיד דם ונצטנן, וכמבואר לעיל שמדליקים עבורו מדורת הסקה לחימום גופו אפילו בשבת, כאן לא הצטנן גופו עדיין, ולא היה מסוכן אלא הדליקו עבורו מדורה כדי שלא יצטנן, ולכן שאלו אב"י שעובר בכך על 'בל תשחית' (רא"מ הו"ב"י. וראה מהרש"א).

בַּל תִּשְׁחִית דְּגוֹפָאֵי עֲדִין לֵי, שאיסור 'בל תשחית' אינו נוהג אלא בהשחתה וקלקול ללא צורך (ראה רמב"ם מלכים ו, י, ושו"ע הרב שמירת גוף ונפש טו).

וְיָקָח מִנְעֻלִים לְרַגְלֵיו, בשביל שלא ילך יחף בשוק, שהוא בדייון גדול מאוד (רש"י), וכן בשביל שלא יצטנן ויסתכן (מהרש"א, ע"פ

הקדמה. [א] סוגייתנו עוסקת בצרכים מסוימים שרגילים לעשות ליולדת לאחר לידתה הכרוכים בחילול שבת, אך לפעמים ניתן לדחותם למוצאי שבת, ולכן נדרשת ידיעה רפואית האם אכן יש צורך לחלל שבת (רמב"ן). [ב] כאשר יש רופא מומחה או מילדת בקיאה האומרים שהיולדת צריכה תיכף לאותם הדברים, אין ספק שמחללים שבת, וכמו כן, אם היולדת עצמה מרגישה כך. חילוקי הדינים שבסוגיה נאמרו באופן שאין במקום רופא מומחה או מילדת בקיאה (ע"פ רמב"ן ומשנ"ב של, יב ואילן). [ג] בגדר חולי היולדת, מצינו שלש דרגות: בשלשה ימים הראשונים הקבר פתוח והיא 'בחזקת מסוכנת' (רמב"ן). משלשה ועד שבעה נסתם הקבר ונחשבת כחולה שיש בו 'חשש סכנה' (משנ"ב שם, יד). משבעה ועד שלשים יום, נחשבת היולדת כחולה שאין בו סכנה.

כָּל זְמַן שֶׁהַקָּבֶר פְּתוּחַ וְכוּ'. לפי הנוסח שאמר רב אשי [לגרות הספרים שלפנינו (בדף קכח, ב)], כשהקבר פתוח מחללים שבת גם כאשר היולדת לא אמרה שהיא צריכה לכהן. ומדייק מכך שאלו תאמר במפורש שאינה צריכה, לא יחללו עבורה את השבת, ואפילו כאשר חברותיה אומרות שהיא צריכה לכהן, שחברותיה אינן בקיאות בדרכי הרפואה לענין שיוכלו להכחיש את הרגשתה. ואילו לפי הנוסח שאמר מר זוטרא, אפילו כשאמרה במפורש שאינה צריכה, מחללים כל זמן שחברותיה אומרות שהיא צריכה לכהן, שיתכן שמחמת חולשתה אינה עירנית לצרכי גופה (קרבן תנאל). [ויש גורסים כן אף בנוסח שאמר רב אשי, ולגירסתם רב אשי ומר זוטרא לא נחלקו אלא על לאחר סתימת הקבר (ראה מסורת הש"ס לעיל קכח, ב)].

נִסְתָּם הַקָּבֶר וְכוּ'. שלאחר זמן זה, יצאה מחזקת מסוכנת ולפעמים אין בהילות לעשות את צרכיה, אלא ניתן לדחותם למוצאי שבת, ולכן תלוי בהרגשתה (רמב"ן).

הִלְכָה כְּמֵר זוּטְרָא. ■ להלכה, בשלשה ימים הראשונים שהקבר פתוח, מחללים שבת לצרכי היולדת אפילו כשאמרה במפורש שאינה צריכה, ומשלשה ימים ועד לאחר שבוע, שנסתם הקבר, מחללים שבת לצרכיה, כל זמן שלא אמרה במפורש שאינה צריכה (שו"ע או"ח ש"ו, ד, ומשנ"ב שם).

מְאִימְתֵי פְתִיחַת הַקָּבֶר וְכוּ', שתהליך הלידה משתנה מיולדת ליולדת, ונתנו חכמים סימנים שונים לדעת ממתי נחשב שהחלה הלידה, וכאשר מבחינים באחד הסימנים (הקודם מביניהם), לפי ענין אותה היולדת ואופן הלידה, בידוע שנפתח הקבר והיא בחזקת מסוכנת (דעת הרמב"ן). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע או"ח ש"ו, ג), והיינו דוקא ביחס לצרכי הלידה שניתן לעשותם ללא עיכוב, אבל דברים שלוקח זמן לעשותם, כגון הזמנת מילדת, יש לדאוג להם מיד כאשר מתחילה להרגיש קצת (משנ"ב שם).

חֵיהּ שְׁלֵשָׁה שָׁבָעָה וְשִׁלְשִׁים וְכוּ'. ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע שם, ד). ודנו הפוסקים ממתי מחשבים שיעורים אלו, ומהו שיעור יום לענין זה, האם עשרים וארבע שעות מלאות, או מעלות השחר ועד לשקיעה (ראה משנ"ב וביאה"ל שם).

כָּל צָרְכֵי חוּלָה, כגון צרכי היולדת שהיא בחזקת חולנית (רש"י). וגדר חולה, היינו שנצרך לשכב על מיטתו מחמת המחלה, או שיש לו כאבים חזקים המורגשים בכל הגוף כגון כאב שיינים חזק במיוחד, או כשיש חשש לפגיעה באחד מאברי הגוף העלולים להינזק בצורה שלא יוכלו שוב לפעול, אבל חולה המתחזק והולך, אין מתירים לו אפילו שבות של דבריהם, ואפילו על ידי